

۱۵۴۱۸۹۲

حقوق کیفری تطبیقی اطفال

دکتر عباس ندین

استادیار دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی، تهران مرکزی

سرشناسه : تدین، عباس، ۱۳۵۷ -
 عنوان و نام‌پدیدآور : حقوق کیفری تطبیقی اطفال / عباس تدین
 مشخصات نشر : تهران: نشر میزان، ۱۳۹۶
 مشخصات ظاهری : ۱۷۶ ص.
 شابک : 978-964-511-917-9
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیا.
 یادداشت : کتابنامه: همچنین به صورت زیر نویس.
 موضوع : حقوق کودک -- مطالعات تطبیقی
 موضوع : Children's rights -- Comparative studies
 موضوع : Comparative law -- حقوق تطبیقی
 موضوع : Criminal Law حقوق جزا
 رده‌بندی دهگانه : ۱۳۹۶ ح ۸ / ۴ / ۶۳۹ K
 رده‌بندی دسی : ۳۲۳ / ۳۵۲
 شماره کتابشناختی ملی : ۴۸۷۲۷۵۴

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، بی، فایل الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز
 از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.
 لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره تلفن‌های ذیل اطلاع دهید.

۱۱۱۸

نشر میزان
 حقوق کیفری تطبیقی اطفال
 دکتر عباس تدین
 چاپ اول: پاییز ۱۳۹۶
 قیمت: ۱۳۰۰۰ تومان
 شمار: ۱۰۰۰ نسخه
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۹۱۷-۹

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی‌فر، کوچه نکبسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱
 فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخرآزی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰
 واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹-۳۱
 پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

فهرست مطالب

پیش گفتار	۱۳
مقدمه	۱۵

فصل اول: مسئولیت مجرم و واکنش های اجتماعی در برابر بزهکاری اطفال

مبحث اول - تعریف مسئولیت کیفری	۲۰
مبحث دوم - مسئولیت کیفری اطفال و تدابیر قابل اجرا در کشورهای اروپایی	۲۱
گفتار اول - مفهوم مطلق و نسبی بودن مسئولیت کیفری	۲۲
گفتار دوم - ضمانت اجراها و واکنش های اجتماعی در قبال بزهکاری اطفال	۲۳
بند اول - انگلستان و کشورهای گال	۲۴
الف - سن مسئولیت کیفری	۲۴
ب - تدابیر و واکنش های اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان	۲۴
۱- تدابیر تربیتی و انضباطی	۲۴
۲- مجازات زندان	۲۵
بند دوم - بلژیک	۲۶
الف - سن مسئولیت کیفری	۲۶
ب - تدابیر و واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان	۲۷
۱- تدابیر پیش بینی شده توسط قانون مربوط به حمایت از نوجوانان	۲۷
۲- مجازات زندان	۲۷
بند سوم - فرانسه	۲۸
الف - سن مسئولیت کیفری	۲۸

- ب - تدابیر و واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان ۲۸
- ۱- تدابیر و اقدامات تربیتی ۲۸
- ۲- میانجی‌گری - ترمیم ۲۹
- ۳- مجازات زندان ۲۹
- بند چهارم - آلمان ۲۹
- الف - سن مسئولیت کیفری ۳۰
- ب - تدابیر و واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان ۳۱
- ۱- تدابیر تربیتی ۳۱
- ۲- تدابیر انضباطی ۳۱
- ۳- مجازات زندان ۳۲
- بند پنجم - ایتالیا ۳۲
- الف - سن مسئولیت کیفری ۳۲
- ب - تدابیر و واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان ۳۳
- ۱- تدابیر تربیتی ۳۳
- ۲- مجازات زندان ۳۴
- بند ششم - هلند ۳۴
- الف - سن مسئولیت کیفری ۳۴
- ب - تدابیر و واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان ۳۵
- ۱- جبران و ترمیم شخصی جرایم ارتكابی توسط اطفال ۳۵
- ۲- ضمانت اجرای کیفری ۳۶
- ۱-۲- مجازات‌های اصلی ۳۶
- ۲-۲- مجازات‌های جایگزین ۳۶
- ۲-۳- مجازات‌های تکمیلی ۳۶
- ۲-۴- تدابیر انضباطی ۳۷
- بند هفتم - پرتغال ۳۷
- الف - سن مسئولیت کیفری ۳۷
- ب - تدابیر و واکنشی اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان ۳۸

۱- تدابیر حمایتی	۳۸
۲- تدابیر تنبیهی	۳۸
۳- مجازات زندان	۳۹
بند هشتم - سوئیس	۳۹
الف - سن مسئولیت کیفری	۳۹
ب - تدابیر و واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان	۴۰
۱- اطفال از ۷ تا ۱۵ سال	۴۰
۲- نوجوانان از ۱۵ تا ۱۸ سال	۴۰
۳- جوانان بزرگسال از ۱۸ تا ۲۵ سال	۴۱
بند نهم - ایتالیا	۴۱
الف - سن مسئولیت کیفری	۴۱
ب - تدابیر و واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان	۴۲
۱- تخفیف مجازات	۴۲
۲- مجازات‌های جایگزین	۴۲
۳- عفو و بخشش قضایی	۴۲
مبحث سوم - مسئولیت کیفری اطفال و تدابیر قابل اجرا در فوق کیفری ایران	۴۳
گفتار اول - مسئولیت و تدابیر کیفری در قوانین کیفری قبل از انقلاب اسلامی	۴۳
گفتار دوم - مسئولیت کیفری در قوانین کیفری بعد از انقلاب اسلامی	۴۴
گفتار سوم - تدابیر و واکنش اجتماعی در قبال بزهکاری نوجوانان و جوانان	۴۵

فصل دوم: کودک بزه‌دیده در حقوق کیفری فرانسه

مبحث اول - جرایم مرتبط با وضعیت شخصی کودک	۵۰
گفتار اول - خشونت‌های جنسی	۵۱
اول - هتک ناموس	۵۱
الف - عناصر سازنده جرم	۵۲
۱- عنصر مادی	۵۲
۲- عنصر روانی	۵۲

- ۵۲ ب - کیفرها
- ۵۳ دوم - شیوه‌های دیگر خشونت جنسی
- ۵۳ الف - تجاوزات جنسی
- ۵۴ ب - تعرضات (صدمات) جنسی
- ۵۵ ۱- عناصر سازنده
- ۵۵ ۲- کیفر
- ۵۶ گفتار دوم - دیگر شیوه‌های خشونت
- ۵۶ ول - طرد کودک
- ۵۶ الف - رها کردن کودک
- ۵۷ ب - ترک کودک
- ۵۷ دوم - به لحاظ اختن کودک
- ۵۷ الف - سده به ستمی و بهداشت کودک
- ۵۷ ۱- جرم بزرگ عمل
- ۵۹ ۲- جرم با تحریر
- ۵۹ ب - صدمه به اخلاقیات
- ۶۰ ۱- انحراف و فساد کودکان
- ۶۰ ۲- پیام‌های فساد آور و گمراه کننده
- ۶۰ ۳- تحریک به اعمال خطرناک
- ۶۱ ۴- سوء استفاده از تصویر کودک
- ۶۲ ۵- انتشار پیام‌های خشونت بار یا مستهجن
- ۶۲ سوم - خشونت‌های جسمانی
- ۶۲ الف - کودک در آستانه تولد
- ۶۲ ۲- فنون زیستی - پزشکی مدرن
- ۶۳ ب - نوزاد
- ۶۳ ۱- تعرض به حیات
- ۶۳ ۲- تعرض به تمامیت جسمانی
- ۶۴ چهارم - خشونت‌های روانی

۶۶	مبحث دوم - جرایم مرتبط با وضعیت خانوادگی و اجتماعی کودک.....
۶۷	گفتار اول - حمایت از وضعیت خانوادگی کودک
۶۷	اول - تعرض به اجرای صلاحیت و اختیار والدینی
۶۷	الف - عدم ارائه کودک.....
۶۷	۱- عناصر سازنده.....
۶۷	۱-۱- قلمرو اجرای جنحه
۶۷	۲-۱- عنصر مادی عدم ارائه کودک
۶۷	۳-۱- رد ناموجه ارائه کودک
۶۸	۲- کیفر
۶۸	ب - ا - ردن کودک
۶۸	۱- ربوبیت تعذر الدین
۶۹	۲- ربودن سوء اشخاص دیگر
۶۹	دوم - تعرض به رابطه فرزند (نور)
۷۰	الف - تحریک به ترک زندگی
۷۰	۱- تحریک مستقیم
۷۰	۲- وساطت به منظور ترک فرزند خواندگی
۷۱	۳- وساطت بین والدین پذیرنده و مادر حامل
۷۱	ب - عوض کردن، انتساب یا مخفی کردن کودک
۷۱	گفتار دوم - حمایت از وضعیت اجتماعی کودک
۷۱	الف - جرم سوء استفاده از ضعف نفس
۷۲	۱- عناصر سازنده.....
۷۲	۱-۱- اشخاص تحت حمایت
۷۲	۲-۱- اعمال موضوع جرم انگاری
۷۲	۲- کیفر
۷۲	ب - اخفای بزهکاری به عادت کودک
۷۳	نتیجه

فصل سوم: حقوق کیفری اطفال بزهکار فرانسه

مبحث اول - مقررات عمومی	۷۵
مبحث دوم - آیین دادرسی	۸۱
مبحث سوم - دادگاه اطفال و دادگاه جنایی اطفال	۹۵
مبحث چهارم - دادگاه جنحه اطفال	۱۱۱
مبحث پنجم - تفرید دادرسی کیفری اطفال	۱۱۳
مبحث ششم - آزادی تحت نظارت	۱۱۴
مبحث هفتم - دیگر مقررات	۱۱۶

فصل چهارم: مسؤولیت کیفری کودکان در حقوق بلژیک

مبحث اول - اصول کلی	۱۱۹
گفتار اول - نظام ناه حمایتی مگر از کودکان	۱۲۰
گفتار دوم - قانون ۱۵ می ۱۹۱۲ در آراء حمایت از کودکان	۱۲۲
گفتار سوم - قانون ۸ آوریل ۱۹۳۸ در آراء حمایت از جوانان	۱۲۳
گفتار چهارم - واگذاری حمایت از جوانان به بخش ها	۱۲۴
گفتار پنجم - قانون ۱۹ ژانویه ۱۹۹۰ برای کاهش سن بلوغ مدنی به ۱۸ سال	۱۲۶
گفتار ششم - جنبش کیفرگرایی دوباره و اصلاحات ۱۹۹۴	۱۲۶
۱- کیفرگرایی دوباره از طریق اجرای قانون ۱۹۶۵	۱۲۷
۲- ابزارگرایی حقوق کودکان بزهکار در خدایت کیفرگراس دوباره	۱۲۸
مبحث دوم - حقوق موضوعه	۱۳۰
گفتار اول - اصل عدم مسؤولیت کیفری کودکان	۱۳۱
۱- آماره عدم تمیز	۱۳۱
۲- شرایط وجود عمل دارای وصف جرم	۱۳۳
الف) عنصر قانونی	۱۳۳
ب) عنصر مادی	۱۳۴
ج) عنصر روانی	۱۳۴
۳- استثنایا	۱۳۷

الف) ماده ۳۶ مکرر قانون ۸ آوریل ۱۹۶۵ راجع به جرایم رانندگی.....	۱۳۸
ب) کودکان نظامی.....	۱۳۹
ج) سلب صلاحیت رسیدگی.....	۱۳۹
د) تدابیر نسبت به کودکان بزهکار دارای بیماری روانی.....	۱۴۱
گفتار دوم - تدابیر حمایتی عادی.....	۱۴۲
۱- توبیخ.....	۱۴۳
۲- مراقبت.....	۱۴۳
۳- نگه‌داری، نزد یک فرد یا یک مؤسسه خصوصی.....	۱۴۴
۴- نگه‌داری در یک مؤسسه عمومی حمایت از جوانان با نظام باز یا بسته.....	۱۴۴
گفتار سوم - بررسی قضایی مسئولیت کیفری کودکان و قواعد دادرسی.....	۱۴۵
۱- مرحله مقدماتی.....	۱۴۶
۲- مرحله انشای رای در اهیت.....	۱۵۲
۳- اجرا و بازبینی تدابیر.....	۱۵۳
۴- تمدید تدابیر.....	۱۵۴
گفتار چهارم - جایگاه والدین.....	۱۵۵
مبحث سوم - طرح‌های اصلاحی قانون ۸ آوریل ۱۹۶۵ د. باره کودکان بزهکار.....	۱۵۶
گفتار اول - طرح کمیسیون ملی برای اصلاح قانون راجع به حمایت از جوانان.....	۱۵۶
گفتار دوم - طرح استاد وال گراو درباره حق ضمانت ترمیم گ.....	۱۶۰
گفتار سوم - پیش‌نویس قانون پاسخ به رفتار بزهکارانه کودکان - پیشنهاد اصلاح قانون ۸ آوریل ۱۹۶۵ راجع به حمایت جوانان.....	۱۶۲
۱- مداخله‌های متنوع.....	۱۶۴
۲- امنیت عمومی به عنوان هدف نخست.....	۱۶۸
مبحث چهارم - ملاحظات چندی در حقوق بین‌الملل.....	۱۶۹
نتیجه‌گیری.....	۱۷۰
فهرست منابع.....	۱۷۳

پیش گفتار

حقوق کیفری اطفال به عنوان یکی از شاخه‌های فنی و تخصصی حقوق کیفری که بیش از یک سده مورد اقبال و توجه پژوهشگران و دست‌اندرکاران عدالت کیفری بوده است، به دنبال شناسایی و حمایت از حقوق کودکان و همچنین ایجاد راهکارهای مناسب و صحیح در مقابله با بزهکاری کودکان است.

لزوم احترام انسانی ایجاب می‌کند که کودک به عنوان یک انسان، دارای حقوقی برابر با دیگران باشد، علاوه بر آن به دلیل ناتوانی و آسیب‌پذیری، از حمایت و مراقبت ویژه نیز بهره‌رده‌ردا شود؛ به عبارت دیگر، چون کودک به رشد و تکامل لازم نرسیده و ناتوان از استیفای حقوق خود است، علاوه بر تمتع از کلیه حقوق انسانی، باید از حمایت‌های مضاعف و حقوق ویژه‌ای نیز برخوردار شود.

بر این اساس کشورهای مختلف با توجه به زیر ساخت‌ها و توانمندی خود به ویژه در قلمرو سیاست جنایی و کیفری خود، رویکردهای متنوعی در مواجهه با کودکان در پیش گرفته‌اند که منجر به ایجاد الگوها و گفتمان‌های مختلفی در حوزه بزهکاری و بزه‌دیدگی آنان شده است.

امروزه بسیاری از این رهیافت‌ها و دستاوردها به عنوان اصول و حقوق جهانی و بین‌المللی، برای کودکان به رسمیت شناخته شده و ضمن ایجاد استانداردها و عرف‌های مشترک، به اسناد بین‌المللی چون مقررات پکن (قواعد بیجینگ) یا پیمان نامه حقوق کودک نیز راه یافته است.

«حقوق کیفری تطبیقی اطفال» می‌کوشد تا با بررسی نظام‌های حقوقی کشورهای اروپایی که عمدتاً تحت تأثیر و تأثر اسناد بین‌المللی بوده‌اند، رویکرد و گفتمان موردی آنان را در برخورد با کودکان بازشناسد و ضمن فراهم آوردن امکان مقایسه آنان با سیاست کیفری ایران در مواجهه با اطفال، بستر ساز شناسایی نقاط ضعف و قوت این رویکرد گردد. بدیهی است زمانی می‌توان به ارزیابی رویه و قوانین کیفری ایران در حوزه پاسخگویی یا حمایت از عملکرد اطفال و نوجوانان پرداخت که سایر قوانین و نظام‌های حقوقی پویا در این زمینه را مورد مطالعه و کنکاش قرار دهیم.

در این اثر تلاش شده است به صورت اجمالی مسئولیت کیفری کودکان و واکنش‌های اجتماعی در برابر بزهکاری آنان در نه کشور اروپایی (انگلستان، بلژیک، فرانسه، آلمان، اسپانیا، هلند، پرتغال، سوئیس و ایتالیا) به همراه بررسی این موضوع در قوانین کیفری ایران مورد پژوهش قرار گیرد و به صورت موردی و مبسوط، موضوع کودکان بزه‌دیده و بزه‌کار در دو کشور فرانسه و بلژیک مطالعه گردد. رویکرد اثر حاضر، مطالعه تطبیقی قوانین ماهوی کیفری در حوزه اطفال و نوجوانان بوده است و در اثر آتی، به موضوع دادرسی ویژه اطفال و نوجوانان پرداخته خواهد شد.

در بیان لازم است از همه اساتید محترم گروه حقوق دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلام، تهران مرکزی بویژه جناب آقای دکتر جلیل مالکی، ریاست محترم دانشکده حقوق، که در نگارش این اثر، مشوق این جانب بوده‌اند، صمیمانه سپاسگذاری نمایم. همچنین، از مدیر مسئول محترم بنیاد حقوقی میزان، آقای دکتر عباس شیرازی که امکان چاپ این اثر را فراهم آوردند، شکر می‌نمایم.

دکتر عباس تدین

باییز ۱۳۹۶ هجری شمسی

مقدمه

بر مبنای مطالعات جرم‌شناختی، کودکان دارای ویژگی‌های خاصی هستند که علت اتخاذ رویکرد افتراقی در سیاست جنایی قانونگذار نسبت به بزهکاری آنان را توجیه می‌نماید. کودکی به عنوان دوران گذر، از چنان اهمیت بی‌برخوردار است که عملکرد نادرست و ناسنجیده در این فرایند می‌تواند این گذار را به جهت نامطلوب منحرف سازد. همچنین، گره خوردن مصالح جامعه با وضعیت کودکان فعلی، ایجاب می‌کند که رفتاری سنجیده و معقول، با کودک صورت پذیرد.^۱

در اصطلاح حقوقی، کودک به کسی گفته می‌شود که از نظر سن، به نمو جسمی و روحی لازم برای زندگی اجتماعی نرسیده باشد. در تمامی نظام‌های مختلف جهان،^۲ کودک به جهت اینکه از نظر جسمی و فکری ناکامل بوده و قوه درک و تشخیص را فاقد است و قادر به انجام امور خود نبوده، تنها تصرف در اموال خود، ممنوع می‌باشد و دیگران امور او را تصدی و اداره می‌نمایند تا آنکه در جریان رشد خود به مرحله‌ای از تکامل می‌رسد که تغییراتی در وضع او از نظر جسمی و روانی حادث می‌گردد که در عرف به آن مرحله بلوغ می‌گویند.^۳ صرف رسیدن کودک به مرحله بلوغ برای پایان یافتن دوران کودکی کافی نیست بلکه شرط دیگری برای زوال حجر کودک لازم می‌باشد که به آن رشد می‌گویند. رشد را حقوق‌دانان، کیفیت نامندی دانسته‌اند که دارنده آن می‌تواند نفع و ضرر در رشد مدنی و یا حسن و قبح در رشد جزایی را تشخیص دهد و چنین کسی را رشید می‌گویند.^۴

۱. اسدی، لیلا سادات، (۱۳۸۸)، «تأثیر حقوق بشر بر مقررات دادرسی ایران ناظر به کودکان معارض یا قانون»، مجموعه مقالات برگزیده همایش علمی کاربردی پلیس و نظام عدالت برای کودکان و نوجوانان، تهران، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، چاپ اول، ص ۸۳.

۲. برای مطالعه بیشتر رک: تدین، عباس، (۱۳۸۸)، «سن مسئولیت کیفری اطفال و واکنش‌های اجتماعی در برابر بزهکاری آنان در کشورهای اروپایی و ایران»، مجموعه مقالات برگزیده همایش علمی کاربردی پلیس و نظام عدالت برای کودکان و نوجوانان، تهران، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، چاپ اول، ص ۲۱۹.

۳. برای مطالعه بیشتر رک: قاسم‌زاده، سیدمرتضی، (۱۳۸۱)، «سن بلوغ»، فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی، دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری، شماره ۲۵، ص ۳۲.

۴. اسماعیلی، فائزه، (۱۳۸۴)، «تعریف کودک»، مجله دادرسی، شماره ۵۰، ص ۲۲.

در قلمرو حقوق کیفری نیز، ارتکاب هر گونه اعمال و رفتار ناقض حقوق جزا از سوی کودک، او را در حیطه و قلمرو کیفری وارد می‌سازد و به محض ورود کودک به این عرصه، بحث حقوق کیفری اطفال مطرح می‌گردد^۱ چرا که کودکان نیز مانند بزرگسالان دارای حقوقی در این زمینه‌اند و طبق قواعد و مقررات خاص خود باید با آنان برخورد شود. چگونگی واکنش‌های اجتماعی در برابر بزهکاری کودکان با توجه به سیاست جنایی افتراقی ویژه آنها، همواره در حقوق داخلی کشورها و اسناد بین‌المللی با وسواس خاصی دنبال گردیده و توصیه همواره بر این بوده است تا «واکنش اتخاذ شده همواره نه تنها متناسب با شرایط و سنگینی جرم، بلکه همچنین با شرایط و نیازهای نوجوان و نیز نیازهای اجتماع باشد».^۲

در میان دایف گزیده ضمانات اجراهای زرادخانه حقوق کیفری، مجازات‌های سالب آزادی به عنوان متداول‌ترین ضمانت اجرای کیفری، یکی از مهمترین تدابیر مبارزه با بزهکاری در نظام‌های سیاست جنایی به شمار می‌آید. با این وجود، با پیدایش جرم‌شناسی‌های واکنشی و به ویژه در دهه ۱۹۷۰، جنبش بزرگی در مخالفت با این نوع مجازات‌ها بوجود آمد که با اعتقاد به برتری عیب‌های زندان بر امتیازهای آن، به پیشنهاد راه‌حل جایگزین حبس منجر شد.^۳ اعتقاد به ناکارایی مجازات زندان به ویژه در قلمرو سیاست جنایی افتراقی، توجه طرفداران حقوق کودکان را به خود جلب کرد و آنان تلاش کردند خواسته‌های خود را در تحدید به کارگیری این سازوکار در قلمرو بزهکاری اطفال به کرسی بنشانند.^۴

از دیدگاه حقوق کیفری اطفال، هرگونه تدبیری که در برابر بزهکاری کودکان اتخاذ می‌گردد باید با توجه به آسیب‌پذیری اطفال و هدف نهایی این تدابیر که همانا اصلاح تربیت بزهکار است، گرفته شود. به همین علت است که در حقوق داخلی کشورها و بویژه در پرتو اسناد بین‌المللی، محرومیت کودک از حق آزادی، تنها به عنوان «آخرین

۱. عباچی، مریم، (۱۳۸۸)، *حقوق کیفری اطفال*، تهران، انتشارات مجد، چاپ اول، ص ۲۸.

۲. بند الف ماده ۱۷-۱ *حداقل مقررات استاندارد سازمان ملل متحد برای دادرسی ویژه نوجوانان (مقررات پکن)* ۲۹ نوامبر ۱۹۸۵.

۳. برای مطالعه بیشتر رک: آشوری، محمد، *جایگزین‌های زندان یا مجازات‌های بینابین*، تهران، نشر گرایش، چاپ اول، ۱۳۸۲، ص ۳۹.

۴. رابجیان اصلی، مهرداد، (۱۳۸۱)، *موقعیت اطفال بزهکاری - بزه‌دیده در حقوق کیفری ایران*، فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی، دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری، شماره ۲۵، ص ۱۶۰.

راه حل» و «در کوتاه‌ترین زمان ممکن» مجاز دانسته شده است^۱ و همواره بر این نکته تأکید شده است که «مجازات باید به عنوان وسیله اصلاح و مراقبت به منظور احیاء کودک و بازگشت مجدد او به جامعه مدنظر قرار گیرد».^۲ تحدید قلمرو کاربرد مجازات سالب آزادی در مورد کودکان بزهکار بر این اندیشه استوار است که خطر بزه‌دیدگی آنان به حداقل ممکن رسیده و در راه اصلاح و تربیت و بازگشت آنها به جامعه خللی ایجاد نگردد. از این رو اتخاذ هر نوع واکنش اجتماعی در قبال عملکرد کودکان بویژه مجازات‌های سالب آزادی باید به گونه‌ای باشد که از استمرار و تداوم و بقای کودک در وادی بزهکاری جلوگیری به عمل آورد. به همین علت نظام‌های حقوقی مختلف با شناسایی چگونگی و گستره مسوولیت کیفری اطفال، تلاش نموده اند واکنش‌ها و ضمانت‌های اجتماعی متناسب با بزهکاری آنان را در قوانین خود پیش‌بینی و اجرایی سازند. در این کتاب بر آنیم تا بررسی مسوولیت کیفری اطفال و واکنش‌های اجتماعی در برابر بزهکاری آنان در کشورهای اروپایی و قوانین کیفری ایران (فصل اول)، همچنین نگاه موردی و خاص به کودک بزه دیده در حقوق کیفری فرانسه (فصل دوم) و حقوق کیفری اطفال بزهکار در این کشور (فصل سوم) و مسوولیت کیفری کودکان در حقوق بلژیک (فصل چهارم) از دیدگاه مظان تطبیقی با دستاوردهای کشورهای دیگر، آشنا گردیده و در اصلاحات قوانین و روی قضایی خود از آنها بهره جوییم.

۱. بند ب ماده ۳۷ کنوانسیون حقوق کودک ۲۰ نوامبر ۱۹۸۹، مواد ۱ و ۲ مقررات سازمان ملل برای حمایت از نوجوانان محروم از آزادی، ۱۴ دسامبر ۱۹۹۰.
۲. بند و ماده ۱۹ اعلامیه حقوق کودک.